

Heterocerius

NR. 20

**Nyhedsbrev for
danske
Coleopterologer**

April 2010

Entomologisk Årsmøde 2010

Af
Palle Jørum

Årsmødet fandt sted 6. - 7. marts på Naturhistorisk Museum i Århus og var arrangeret i samarbejde mellem Aarhus Entomologklub og Nordjysk Lepidopterologklub. Mødet blev åbnet kl. 13 af formanden for Aarhus Entomologklub, Svend Larsen. Derefter var der sædvanen tro mulighed for i løbet af eftermiddagen at hilse på og snakke med entomolog-kolleger, betragte de udstillede kasser med dyr, se på udstyr og bøger fra Benfidan, Entotech og Apollo Books, samt aflægge besøg i museets insektsamlinger. Når tørsten og sulten tog over, var der hjælp at hente i "Larveburet", der bød på både vådt og tørt.

Fremmødet af billefolk var mere beskedent end året før. Jan Pedersen, vores ankermand gennem nu snart mange år, kunne desværre ikke være med p.g.a. møde i Tjekkiet, og Mogens Hansen, som ellers ville være kommet, var blevet syg. I alt kunne vel tælles en lille halv snes personer med mere eller mindre ud-talt præference for de 6-benede med hårde dækvinger. Foruden dem, der deltog i det efterfølgende billefraktionsmøde, var også Søren Tolsgaard og Lars Iversen mødt frem – men Lars, der gerne ville have deltaget i billemødet, var optaget andetsteds, da vi skulle i gang.

Ved 14-tiden satte billefolkene sig sammen i kantinen og gik i gang med billefraktionsmødet. Flg. deltog: Morten D. D. Hansen, Orla Jensen, Palle Jørum, Viggo Mahler, Martin Mehl, Ole Mehl, Karl Johan Siewertz-Poulsen & Maria Sloth.

Side 1

*

Martin er Ole's søn og er for nylig begyndt at rode med biller. Orla er nu gået på pension og har dermed fået mere tid til sin mangeårige bil-leinteresse. Morten, der er muse-umsinspektør på Naturhistorisk Mu-seum og naturvejleder på museets ejendom Strandkær på Mols, vil væ-re mange bekendt gennem hans en-gagement i "Fugle og Natur"; han har de senere år i stigende grad be-skæftiget sig med biller.

Emner, der var til behandling:

- Fundlisteredaktionen
- Etiketter til belægsfund
- Funddatabase
- Den ny fortegnelse
- Rødlister
- Heterocerus
- Til orientering
- Eventuelt

Fundlisteredaktionen

Den siddende redaktionsgruppe – Jan P., Mogens Hansen & Ole Vagt-holm – har besluttet at slå fund fra 2008 og 2009 sammen til én publi-kation, så redaktionen bliver sidden-de og forventer at barsle med en fundliste til efteråret 2010. En ny redaktion skal således først på banen i 2011, og det blev besluttet, at det er tidsnok at vælge den på årsmødet 2011.

Etiketter til belægsfund

Vi har tidligere besluttet, at der skal fremstilles etiketter til montering sammen med de dyr, der bliver be-lægseksemplarer for distriktsfund

efter 2000. Jan P. blev sat på opga-ven – Palle kontakter ham for at hø-re, hvordan det går med sagen.

Funddatabase

Den funddatabase, som Christian Lange har været i gang med at lave for os, ligger øjensynlig i dvale – og om den vækkes til live, synes noget uvist. Palle har efterfølgende talt med Jan P., der fortæller, at de hånd-skrevne lister med belægsfund, som Chr. Langes mor har været i gang med at digitalisere, vil indgå i fund-databasen, hvor vi så – når/hvis data-basen ellers bliver klar – kan indtaste vores øvrige fund.

Mens bille-funddatabasen altså synes at ligge alvorligt underdrejet, er databasen på "Fugle og Natur" til gengæld spællevende, og F&N er i stigende grad stedet, hvor flere og flere lægger deres funddata ind.

Samtidig er sitet et sted, hvor der helt oplagt rekrutteres nye naturinteresse-rede – også folk med interesse for biller. Så måske er det her, vi bør lægge vores fund og deltage i forum? Morten oplyste, at Naturhistorisk Museum iflg. deres samarbejdsaftale med F&N har en backup af alle data, således at disse ikke bare fordufter, hvis F&N, der er en privatejet hjem-meside, nedlægges eller sælges. Han oplyste endvidere, at F&N's data nu automatisk overføres til DanBIF.

Det bliver spændende at se, hvad fremtiden bringer på det her punkt.

Den ny fortegnelse

Arbejdet skrider fortsat fremad, om-

Side 2

*

*

*

*

end ikke voldsomt hurtigt.; p.t. foreligger mere eller mindre færdige afsnit om flg. grupper: Vandkalve m.v. (Mogens Holmen reviderer og supplerer Palles udkast); løbebiller; ådselbiller (kun Silphidae); torbister; heteromerer (en del mangler). På mødet tilkendegav Ole Mehl, at han nu går i gang med træbukkene. Palle kontakter Hans Gønget, der på sidste årsmøde gav udtryk for, at han ikke er uvillig til at indgå i arbejdet.

Tiden nærmer sig, hvor de færdigbehandlede familier kan lægges på nettet – mest oplagt vel på DEF's hjemmeside.

Rødlister

Der er i løbet af det sidste år udarbejdet rødlister over en række billegrupper; Philip Francis Thomsen har rødlistet flere grupper af heteromerer, mens Palle har lavet lister over bl.a. Silphidae, klannere og borebiller, blødvinger og de resterende heteromerer, som Philip ikke har behandlet. Kvalitetssikringen har DMU lagt i hænderne på Jan P. & Viggo. De nye rødlister offentliggøres i løbet af foråret og kan så ses på hjemmesiden:

<http://redlist.dmu.dk>

Heterocerus

Jan Boe Runge og Palle er begge villige til at fortsætte som redaktører af Heterocerus. Der er ikke indkommet stof til det kommende nummer, men Jan har formentlig noget i støbeskeen, nemlig en artikel om gnav-

spor af de efterhånden mange spændende *Otiorhynchus*-arter, der render rundt og æder blade af liguster og andre hækplanter og prydbuske. Arterne kan iflg. Jan kendes på gnavet.

Både sidste gang og denne gang kommer fundlisten til at dække to år. Det gør, at der går lang tid fra et fund er gjort, til vi læser om det. Særligt for de arter, der er nye arter for Danmark, er der behov for at fundene kommunikerer hurtigere ud. Jan Boe Runge foreslår, at der i Heterocerus bringes en ganske kort omtale af de pågældende arter (se side 4).

Samtlige numre af Heterocerus er nu lagt ud på DEF's hjemmeside, hvor de kan læses i fuld udstækning: www.entoweb.dk

Til orientering

Der er ved at blive udarbejdet en status-bog for Tofte Skov. Jan P., Viggo og Palle har indleveret et manus om billefaunaen med fotos af bl.a. Mogens Hansen. Poul Hald fra Aage V. Jensens Fonde har lovet at gøre sit yderste for at få vores bidrag med i bogen.

Som det vist er kendt, har DEF forsøgt at få rejst fredningssag for Rødbyhavn med henvisning til de mange fund af insekter og edderkopper nye for Danmark. Danmarks Naturfredningsforening har imidlertid afvist at rejse fredningssag. Morten og Maria mener begge, at området automatisk bør være beskyttet i henhold til EF-habitatdirektivet på

Side 3

*

*

*

*

grund af fundet af natsommerfuglen *Proserpinus proserpina*, der figurerer på direktivets bilag 4 som særligt beskyttelseskrævende art. Vi får se, om det lykkes DEF at komme igennem med en redningsaktion for området.

Efter billefraktionsmødet

blev der aflagt besøg i museets samlinger, hvor billefolkene bl.a. kunne se Mogens Rudkøbings samling, som for nogen tid siden er tilgået museet, men endnu ikke er sat ind i hovedsamlingen. Også Knud Pedersens betydelige samling af både danske og svenske biller henstår som separatsamling i de originale kasser, men skal selvfølgelig på et eller andet tidspunkt integreres i museets totalsamling.

Da besigtigelsen af samlingerne var klar, tog de fleste billefolk hjem – der var ikke truffet aftaler om deltagelse i fællesmiddagen i år. Ole, Maria og Palle tog med Viggo til Søvind, hvor Jane diskede op med lækker middag. Referenten, og de fleste andre billefolk, stod over på søndagens foredrag, hvorfor referater herfra ikke foreligger.

Nye danske billearter 2008-2009

Af
Jan Pedersen

I de foregående to år er der konstateret 20 nye arter for landet. Derved er antallet af kendte danske arter nu oppe på 3813.

I nedenstående liste er der kort gjort rede for hvor og hvordan disse 20 nye arter er fundet samt hvor de skal indplaceres i forhold til "Katalog over Danmarks biller, 1996" i det følgende omtalt som "Kataloget". Nomenklaturen følger så vidt mulig de seneste nye udgivelser af Löbl & Smetana's "Catalogue of Palaearctic Coleoptera".

Alle arter vil blive mere udførligt omtalt i den kommende artikel i Entomologiske Meddelelser "Fund af biller i Danmark, 2008 og 2009".

De nye arter er:

CARABIDAE

Pterostichus madidus (Fabricius, 1775) (placeres efter *aterrimus*).

- Arten dukkede op i adskillige eksemplarer over en lang periode i en have og nærmeste omgivelser af samme i NWJ: Gammelgård på Fur. Med dette fund må arten siges at høre til den danske fauna, eftersom den aldrig blev oprettet som værende dansk ud fra de to muligvis tilfældige fund fra SJ: Halk og EJ: Randers for mere end 100 år siden.

Side 4

*

*

*

LEIODIDAE

***Leiodes lucens* (Fairmaire, 1855)** (placeres efter *silesiaca*). Er fundet i 2 eksemplarer under en stor sten på en smuk sensommerdag i B: Ekko-dalen.

PTILIIDAE

***Ptenidium longicorne* Fuss, 1868** (placeres efter *fuscicorne*). Denne art har været sammenblandet med *Pt. fuscicorne*, og dens udbredelse i Danmark er derfor endnu ikke klarlagt. Den er foreløbig konstateret følgende steder. LFM: Krenkerup, Skelsnæs. SZ: Knudsskov, Rådmandshaven og B: Kobbeå ved Melsted. Alle steder fåtalligt.

***Acrotrichis sanctaehelenae* Johnson, 1972** (placeres efter *grandicollis*). En art der længe har været under kraftig spredning i det meste af Europa og altså nu også er nået til Danmark. Foreløbig er den dog kun konstateret, med en del eksemplarer, i skimlet hø på solåben engbund på følgende lokalitet: SZ: Flommen ved Sorø.

STAPHYLINIDAE

***Stenus kiesenwetteri* Rosenhauer, 1856** (placeres efter *cicindeloides*). En smuk og ventet art der dukkede op i antal i en solåben sphagnummose i SJ: Mørksø i Søgård Skov.

HYDROPHILIDAE

***Cercyon castaneipennis* Vorst, 2009** (placeres efter *obsoletus*). Denne art, der først for ganske nylig

er blevet beskrevet, har været sammenblandet med *C. obsoletus*; dens udbredelse i Danmark er derfor ikke helt klarlagt. Den er foreløbig konstateret følgende steder. EJ: Fuglslev, NWJ: Højris, LFM: Gedser Odde og SZ: Flommen ved Sorø. Alle steder fåtalligt eller enkeltvis i forskellige former for frisk lort.

BUPRESTIDAE

***Phaenops cyaneus* (Fabricius, 1775)** (placeres efter slægten *Melanophila* (= *Oxypteris* i "Kataloget")). Denne elegante art dukkede overraskende op i stort antal på stærkt soleksponerede brændestakke og på friskfældede stammer af bjergfyrr på følgende lokaliteter: EJ: Thorsager og NEZ: Melby Overdrev.

***Agrilus biguttatus* (Fabricius, 1777)** (placeres som første art i slægten). Arten er nu endegyldig sikkert forekommende i landet, da den blev fundet i F: Wedellsborg (Kongeskov), i 2 eksemplarer. Der er endvidere observeret flyvehuller flere steder i Wedellsborg-skovene. I 2001 blev der desuden fundet flyvehuller i en gammel eg i NEZ: Jægersborg Hegn, som ligeledes formodes at stamme fra denne art.

CANTHARIDAE

***Malthinus seriepunctatus* Kiesenwetter, 1852** (placeres efter *fascialis*). Et eksemplar af denne smukke art blev aftenketsjet af vegetationen i B: Svartingedalen.

Side 5

*

*

*

*

NITIDULIDAE

***Meligethes subaeneus* Sturm, 1845** (placeres efter *matronalis*). Et eksemplar af denne art blev ketsjet langs en delvis overskygget å i EJ: Kjellerup.

LAEMOPHLOEIDAE

***Notolaemus unifasciatus* Latreille, 1804** (placeres efter slægten *Placonotus*). Blev fundet i en del eksemplarer, kravlende i sprækker i barken på friskfældede egestammer i LFM: Resle Skov.

CRYPTOPHAGIDAE

***Cryptophagus obsoletus* Reitter, 1879** (placeres efter *uncinatus* (= *postpositus* i "Kataloget")). Ret overraskende viste det sig, at denne art tilsyneladende er at finde rundt om på de danske havne i forskellige kornaffaldsbunker og lagrer. Den er foreløbig konstateret på følgende lokaliteter SJ: Haderslev Havn EJ: Kolding Havn og F: Odense Havn. Flere gange i antal.

***Cryptophagus insulicola* Roubal, 1919** (placeres efter *pilosus* (= *pseudodentatus* i "Kataloget")). Flere eksemplarer af denne art blev konstateret siddende sammenblandet med *C. pseudodentatus*, som den ligner en hel del. Det er en art der angives at findes i skove, hvor den især foretrækker vissent egeløv. Arten er fundet på følgende lokaliteter: NEJ: Bønderskoven i Tofte Skov. LFM: Krenkerup Haveskov og NEZ: Dyrehaven.

CORTICARIIDAE

***Lithostygnus serripennis* Broun, 1914** (placeres som første slægt/art i familien). Arten fandtes flere gange i antal i en kæmpe dyngede rådne og skimlede kartofler i LFM: Strandholm Ø. f. Rødbyhavn.

ANTHICIDAE

***Notoxus trifasciatus* Rossi, 1792** (placeres efter *monoceros*). Fundet af denne ekstremt varmekrævende og sydlige art må siges at være en overraskelse af de gode. Den fandtes ved flere lejligheder i antal på solesponerede buske og småtræer på baneterrænet i LFM: Rødbyhavn.

TENEBRIONIDAE

***Palorus subdepressus* (Wollaston, 1864)** (placeres før *ratzeburgii*). Denne art har tidligere været opført som dansk, men blev slettet, da det eneste danske eksemplar af arten var meget gammelt og blev anset for tilfældigt. Men nye fund viser imidlertid, at arten yngler hos os, og den bør derfor igen opføres som dansk. Den er foreløbig konstateret med en del eksemplarer på følgende lokaliteter SJ: Åbenrå Havn, Haderslev Havn og EJ: Kolding Havn. Alle steder i gamle, skimlede/rådne kornaffaldsbunker liggende både udendørs og i gamle siloer.

CURCULIONIDAE

***Polydrusus impressifrons* (Gyllenhal, 1834)** (placeres efter *flavipes*). Dette nydelige dyr kunne

Side 6

*

*

*

*

flere gange findes i stort antal på soleksponerede popler i NEZ: Kalvebod Brygge i København S.

***Ips sexdentatus* (Boerner, 1767)** (placeres efter *cembrae*). Flere eksemplarer af denne spektakulære art fandtes i feromonfælder på følgende lokaliteter: WJ: Stilde Plantage, SZ: Præstø Fed. Desuden flere gange i meget stort antal i store soleksponerede brændestakke af bjergfyr i NWZ: Bjerger Sydstrand.

***Xyleborus bodoanus* (Reitter, 1913)** (placeres efter *monographus*). Blev fundet flere gange i stort antal på friskfældede egestammer og på døde soleksponerede, stadig stående egetræer i LFM: Resle Skov.

***Xyleborinus alni* (Nijjima, 1909)** (placeres efter *saxesenii*). Et eksemplar af denne art blev konstateret siddende sammenblandet med *X. saxesenii*, som den ligner en hel del. Det konkrete dyr er fundet i en halvfrisk, fældet elmestamme i SZ: Mogenstrup Ås.

Digital fotografering af småkravl

Af
Mogens Hansen

Fotografering i naturen.

Det digitale kamera har bl.a. på grund af den stærkt automatiserede teknik og på grund af at udgiften til film er elimineret medvirket til en stærkt stigende interesse for naturfotografering. Det ses ikke mindst ved de mange indberetninger til ”www.fugleognatur.dk”, der rummer en stor mængede værdifulde observationer dokumenteret med foto. Det er da også den hjemmeside, der har inspireret mig til nogle af bemærkningerne i det følgende.

Det udstyr, jeg har gjort erfaringer med, er et spejlreflekskamera; i starten naturligvis det analoge, som regel med en 105 mm makro-optik, når jeg var ude i ”marken”. Det er nu for længst afløst af et digitalt spejlreflekskamera. Fotografering i naturen er meget fascinerende og viser dyrene i deres naturlige omgivelser og evt. på deres foretrukne foderplante. Det er ikke målet med denne artikel at beskrive emnet, fotografering i naturen, nærmere. De forsøg, jeg har gjort i denne genre, har lært mig, at det kræver stor tålmodighed og mange ”knips” at tage et bare nogenlunde billede. Så det er en stor fordel, at det digitale kamera er meget gavmildt med at ”filmen” ikke slipper op så hurtigt som i det analoge kamera.

Side 7

*

*

*

*

Og husk: Dokumentationsværdien af de gode billeder kan øges ved sammen med dyret at vise den habitat, hvor dyret er fundet (Fig.1). Hukommelseskortet i kameraet udgør naturligvis en begrænsning for hvor mange billeder, det er muligt at tage. For at begrænse den risiko, der kan være ved et defekt kort, anbefaler nogle fotografer, at man IKKE benytter kort med den størst mulige kapacitet, men fordeler sine uvurderlige optagelser på flere mindre kort ved hellere at bruge flere 2Gb-kort frem for et 8 Gb. Jeg har hørt, at forsøg på at presse for mange billeder ind på et hukommelseskort, kan få det til at gå helt galt.

Det er en fordel at bruge en makrooptik med f.eks. 90 mm eller længere brændvidde – jo længere brændvidde, desto større afstand kan man holde fra ”målet”. Men uden hjælpemidler må man huske at man i de fleste tilfælde højst opnår et billede 1 : 1 på billedplanet.

En 180 mm eller måske 200 mm tele kan forsynes med en forsatslinse, og er den af god kvalitet (og tilsvarende dyr), kan man opnå ganske acceptable resultater, selv om det optisk set ikke er helt optimalt. Fordelen er den øgede arbejdsafstand, men stadig vil de små dyr ikke opnå nogen stor stør-

Figur 1. *Pterostichus madidus* og lokalitet for fundet.
Foto M. Hansen

Side 8

*

*

*

relse. Desuden giver den øgede brændvidde også en større risiko for rystelser under optagelsen. Nogle objektiver har indbygget en anti-rystefunktion. Jeg har læst, at man ikke skal stole for meget på denne funktion, som består i, at en af objektivets linser populært sagt står og ”hopper” for at fange rystelserne. Hvis der ikke er nogen rystelser at eliminere f.eks. når du bruger et stativ, vil funktionen snarere skabe uskarphed?

Et stativ

er naturligvis den sikre vej til at undgå bevægelsesuskarphed, men det kan være noget uhåndterligt, når man skal snige sig ind på et insekt uden at ramle ind i grene og planter, eller hvis det drejer sig om at fotografere løbende/flyvende dyr. Et etbensstativ er lidt lettere at have med.

Det vil ofte medvirke til at stabilisere kameraet, hvis man anvender den optiske søger, hvor kameraet støttes til fotografens hoved frem for at kigge på LCD-skærmen, ligesom det også kan være lettere at se, hvor fokus ligger. Så: Ned på knæ! Der fås faktisk meget gode knæbeskyttere. Jeg har fået mine gennem ”Haveselskabet”; men jeg vil tro, at mange bygge- og plantecentre kan tilbyde gode modeller, som det er nemt at have på sig hele tiden.

En anden form for stabilisator, som jeg har forsøgt at støtte kameraet til er en rispose, som min fingersnilde kone har syet til mig.

Det kan ikke undre, at man ser

meget få billeder af f.eks. de meget almindelige, livlige ovalløbere, som man hyppigt ser styrte af sted i solskinsvejr, hvorimod mariehøns bedre forstår at stille sig til rådighed for naturfotografen. Så naturligvis er der en overvægt af større, rolige og iøjefaldende biller på ”www.fugleognatur.dk”. Ofte må man benytte nogle kneb for at omgå problemet med meget aktive insekter, der bevæger sig så hurtigt, at det stort set er umuligt at få et brugbart billede. Og det er velkendt, at mange insekter bliver træge i bevægelserne ved nedkøling, således at det alligevel er muligt at tage billeder af levende dyr. I felten kan man benytte sig af fryseelementer fra køletasken; et kneb jeg lærte af Morten Top-Jensen, der er meget aktiv sommerfuglefotograf og kendt fra bogen ”Danmarks sommerfugle”. Alternativt må man tage dem med hjem til køleskabet, og så er der jo en vis risiko for at dokumentationen bliver lidt svagere.

En let bedøvelse med eddikeæter er en anden mulighed til at opnå den samme virkning, men den er lidt vanskelig at dosere.

Link om skarphed:

www.digitalmagasinet.dk/show.asp?ID=2157

På den tekniske side

vil det som regel være en fordel at slå kameraets automatik fra, så man selv overtager kontrollen med eksponeringen, man kan så anvende en

Side 9

*

*

*

*

*

hurtigere lukketid dels for at ”fryse” dyrets bevægelse og dels for at fjerne de rystelser, fotografen næsten uundgåeligt tilføjer det håndholdte kamera. Ulempen ved den hurtige lukker-tid er, at man må anvende en større blændeåbning, hvilket igen medfører en mindre dybdeskarphed.

I et vist omfang kan man kompensere ved at vælge en større ISO-værdi. Men også det har sin pris. Fra analogkameraets tid husker vi, at en hurtigere film gav større korn på filmen. Med det digitale kamera ses en tilsvarende forringelse af billedkvaliteten, men det er forskelligt fra kamera til kamera, hvor meget billedkvaliteten påvirkes i negativ retning, så det vil være en god idé at eksperimentere lidt for at finde smertegrænsen, der naturligvis også kan være afhængig af formålet med billedet. Nogle kameraer har som udgangspunkt, at ISO-værdien automatisk varieres efter lysforholdene; den funktion kan sikkert ændres, så fotografen selv kan overtage styringen. Til frihåndsfoto vil det være en fordel at sætte ISO til 400 for at opnå en kortere eksponeringstid.

Ved hjælp af blitz kan der opnås helt ultrakorte eksponeringstider, og så har man stort set overvundet problemet med rystelser og dybdeskarphed, men igen er der en ulempe: Blitzten vil som regel give nogle reflekser, som tydeligt viser, at det drejer sig om en kunstlysoptagelse, og måske vil baggrunden tilmed virke meget mørk, så det næsten ligner et natbillede. I nogle tilfælde giver det

en god fremhævelse af objektets konturer, men det direkte og skarpe lys slører muligvis finere overfladedetaljer – et fænomen, der er velkendt fra stereomikroskopi, hvor en alm. soft glødelampe viser langt finere enkeltheder end f.eks. den indbyggede halogenlampe. Lyset fra blitzten kan i nogen grad gøres ”blødere” ved at sætte en mat skærm, et stykke papir, en mælkeagtig plasticpose eller lignende foran, som kan sprede lyset. Det kan måske nok være lidt vanskeligt med den indbyggede blitz, mange kameraer er forsynet med.

En ret ny ”dims”

er Macrolight, som jeg imidlertid kun kender fra ”fugleognatur.dk” www.macrolights.dk/

Man vil i nogle tilfælde kunne opnå en mere intens farvedybde også til insektfotografering ved at bruge et polarisationsfilter. Det er et fif, jeg har fået af Lars Andersen, som mange sikkert kender fra stribevis at flotte sommerfuglebilleder bl.a. fra Bolivia. Man skal bare være opmærksom på at digitalkameraer ikke kan anvendes sammen med lineære polarisationsfiltre, da de påvirker autofokus- og lysmålingsfunktionen, men i stedet skal man bruge et C-PL cirkulært polarisationsfilter.

Når man skal vælge fil-type, vil mange foretrække JPEG, der giver en komprimeret billedfil, som giver mulighed for at fråse noget mere med antallet af optagelser. MEN, MEN, MEN. Dette sker på bekost-

Side 10

*

*

*

ning af mulighederne og fleksibiliteten i den efterfølgende billedbehandling i forhold til RAW. Det vil jeg ikke komme nærmere ind på her, men blot nævne, at gentagne ”behandlinger” af et JPEG-billede vil betyde tilsvarende antal komprimeringer af billedinformationerne, hvilket i sidste ende kan give en synlig kvalitetsforringelse, som ikke kan reddes efterfølgende. Så brug RAW også i billedbehandlingen, og først når resultatet er tilfredsstillende gemmes billedet i JPEG, hvis der er brug for en mindre fil. RAW-formatet er desværre ikke et standardformat. De forskellige fabrikater har deres egen udgave. En standardisering kan opnås ved at anvende et lille gratisprogram fra Adobe www.adobe.com/dk/products/dng/ som konverterer RAW-formatet til DNG (Digital negativ).

Adobe Photoshop (CS5: kr. 7.900,-) eller Adobe Elements (kr. 775,-) er gode programmer til billedbehandling, men er ikke helt billige.

Der er flere gratisprogrammer, der kan downloades, f.eks. www.gimp.org, www.photoscape.org eller www.irfanview.com, som måske ikke har helt tilsvarende muligheder, men dog er rigtig gode alternativer.

Naturligvis skal man sætte disse kvalitetskrav i forhold til formålet med billederne, og i hvilken form de skal vises.

Fotografering af præparerede dyr i ”laboratoriet” giver optimale muligheder for at komme nærmere på de mindre dyr, kontrollere belysning, eksponering, mv. og er for mit vedkommende den metode, jeg bruger når jeg skal lave illustrationer til artikler, sende billeder til kontrolbestemmelse osv.

Desværre råder jeg ikke over mikroskop eller stereomikroskop, der giver mulighed for direkte at benytte kamera. Men jeg benytter i nogle tilfælde en mikroskopforsats, så kameraet alligevel kan forbindes til mikroskopet (fig. 2). Mange af de forhold, der er nævnt i det foregående afsnit, gælder også her, men der

Figur 2. Mikroskopforsats.
Foto M. Hansen

Side 11

*

*

*

*

er en række nye udfordringer, der møder én ved denne form for fotografiering:

I de fleste tilfælde er formålet at komme endnu tættere på objektet, end optikken normalt tillader, for at få et så stort og detaljeret billede som muligt.

Den metode, jeg benytter, består i at montere et bælgudtræk mellem kamera og objektiv. På mit kamera medfører det, at objektivets forbindelse til kameraets "computer" afbrydes, og jeg ikke kan justere objektivets blændeåbning gennem kameraets normale indstillingsmuligheder. Og det dyrt indkøbte automatiske 105 mm micro-objektiv bliver helt uanvendeligt, da det kun kan stå med helt åben blænder, så alle optiske fejl folder sig fuldt ud. Men til alt held har jeg beholdt min gamle manuelle 105 mm micro-nikkor, så det problem har jeg fået løst, bortset fra, at lige den optik ikke er af så høj kvalitet, som jeg godt kunne ønske mig.

Derfor vælger jeg ofte en anden løsning, nemlig den velkendte med at tage en almindelig, men god 50 mm optik og vende den modsat ved hjælp af et sæt særlige mellemringe, for at opnå den bedste afbildningskvalitet. Vælger du en vidvinkeloptik (evt. 35 mm eller 28 mm) i stedet for, opnår du naturligvis et endnu større afbildningsforhold. Og det gør bestemt ikke noget, hvis det er en lidt ældre optik uden alt for meget hokus-pokus.

Hvilken blænde, der giver den

optimale billedkvalitet, må man nok prøve sig lidt frem til. Ved fuld blændeåbning vil de optiske fejl sikkert være for iøjnefaldende, ikke mindst den kromatiske aberration, der kan vise sig som røde eller grønne rande omkring motivets kontur. Vælger man at blænde meget ned, f.eks. $f/16$ eller $f/22$, måske i håb om en større dybdeskarphed, vil man opleve at skarpheden aftager. Det skyldes at lysets afbøjning ved blænderlamellerne (diffraktion) får større indflydelse på billeddannelsen. Min erfaring er, at $f/5,6$ eller $f/8$ giver de bedste resultater. Dette har også sin pris, nemlig dybdeskarpheden, men det problem må løses på anden vis, hvilket jeg vender tilbage til senere. Objektivets kvalitet er naturligvis helt afgørende for resultatet. Jeg har med held brugt optikken fra mit forstørrelsesapparat (50 mm APO-Rodagon). Et nyt forsøg skal gøres med et Leitz-objektiv fra en kasseret 16 mm filmfremviser, som jeg lige har fundet frem.

Skal det være rigtig "langhåret" kan man anskaffe sig særlige objektiver til formålet f.eks. den klassiske Zeiss Luminar (set til 700 – 1500 \$ på eBay). <http://goto.glocalnet.net/savazzi.net/photography/luminarversions.htm>. Canon, Nikon, Minolta og Olympus m.fl. har lignende objektiver på programmet.

En betingelse for at billederne bliver skarpe er også (ud over fjernelse af støv og fingeraftryk), at der absolut ingen rystelser er i optagelsesøjeblikket.

Side 12

*

*

*

*

De rystelser

der først og fremmest kan komme på tale, er

1. Rystelser i underlaget (bordplade og gulv).
2. Rystelser i kameraet, når udløseren betjenes.
3. Rystelser i kameraet forårsaget af spejlets og lukkerens bevægelser.

Ad 1.

Det vil selvfølgelig være forskelligt, hvor stabilt underlag, man råder over. Rystelser i underlaget kan komme fra forskellig side. Mest nærliggende er det, at fotografen ikke er opmærksom på at være helt rolig i optagelsesøjeblikket.

I mit "fotolab" står en jordvarmekompressor, som også giver sit bidrag til rystelser i gulvet.

Mit næste træk vil naturligvis være, at bordet ophænges på væggen uden forbindelse til gulvet. Men alligevel skal man ikke sidde og tromme utålmodigt med fingrene på bordpladen.

Ad 2.

Det er åbenlyst, at det kan give rystelser, når man betjener kameraets udløserknap. Mulighed for at undgå det ved at bruge en traditionel trådudløser er ikke til stede på mit kamera, men jeg kan så i stedet for anvende kameraets selvudløser; men det giver nogle andre begrænsninger

i forhold til fokuseringen. Imidlertid har jeg på det sidste benyttet mig af en anden mulighed, nemlig at forbinde kameraet til en bærbar computer gennem det USB-kabel, der også benyttes til at overføre billeder fra kamera til PC.

Jeg har to bud på det:

1. I Windows XP er indbygget et program, der hedder "Guide til Kamera og Scanner". Programmet kommer automatisk op på skærmen, når kameraet tilsluttes computeren. I det program er der en knap, der hedder "Tag et billede" og ved at klikke på den med musen udløses kameraet – "uberørt af menneskehånd" (Jeg har endnu ikke fundet et tilsvarende program i "Windows 7")
2. Til Nikonkameraet, som jeg benytter, er udviklet et program "Camera Control PRO 2" med tilsvarende funktion, men desuden med mulighed for at indstille flere af kameraets funktioner billedformat, filtype, lukkerhastighed, hvidbalance m.m. via computeren. Der vises også et skærbillede, hvor man ser motivet, og med god mulighed for at stille skarpt (svarende til "Live View") inden billedet tages. Et godt lille program, som desværre ikke er helt gratis (ca. kr. 1.000,-), men det fås i en 60 dages prøveversion. Det skal naturligvis nævnes, at der til de fleste kameratyper er udviklet forskellige former for fjernbetjening enten trådløse eller via kabler (ofte ret billige), men jeg har ikke afprøvet nogle af disse. De vil selvfølgelig være

Side 13

*

*

*

*

oplagte at bruge ude i naturen til stativoptagelser.

Ad 3.

Den opstilling, jeg har lavet for at fastholde kameraet med bælg og optik, består i al sin enkelthed af et stykke stålbjælke á la togskinne, hvorpå alt er skruet fast (fig. 3).

Denne opstilling er nogenlunde stabil, men kameraet skal alligevel hjælpes yderligere for at forholde sig helt roligt, når det udløses – også selv om det sker via computeren, som omtalt oven for. Det er spejlets bevægelse og/eller lukkeren, der forårsager de ganske små rystelser, der dog er store nok til, at billederne får en bevægelsesuskarphed. For at dæmpe disse rystelser, bruger jeg et par skruetvinger af typen "quick-

grip", og desuden sætter jeg ekstra vægt på kameraet. Jeg har tilpasset en "lille" blyklods på ca. 2 kg og limet et blitz-fod fast således, at den let sættes på kameraet blitzholder (fig. 3). Denne ekstra tyngde har vist sig at være helt uvurderlig effektiv, også når jeg monterer kameraet på mikroskop.

Min Nikon giver mig mulighed for at benytte en funktion, der betegnes "Live view". Med den funktion, hvor spejlet til og med er slået op, stiller jeg skarpt via LCD-skærmen, og jeg kan forstørre billedet meget op og se præcist, hvor focus befinder sig. På den måde er jeg også helt ude over det, der betegnes back-focus eller front-focus, dvs. at der kan være en vis unøjagtighed i den indbyggede søger/

Figur 3. Opstilling af kamera med bælg på jernbjælke. Blylod monteret i blitz-foden. Foto M. Hansen

Side 14

*

*

*

*

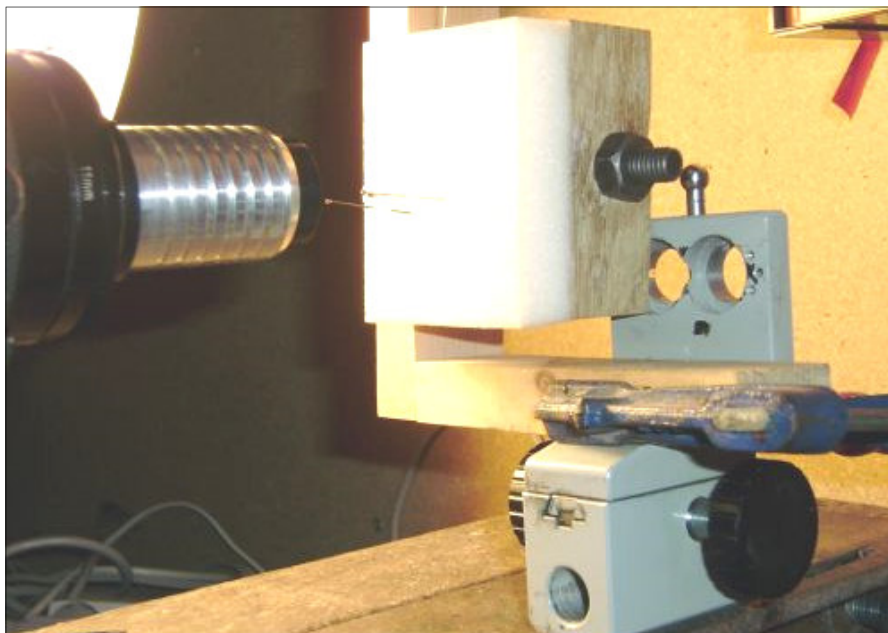
skarphedsfunktion. Til skarphedsindstillingen bruger jeg fokuseringen fra en gammel stereolup, og på den kan objektet – billen – sættes på et stykke skumgummi (fig. 4). Jeg burde nok forsøge at skifte skumgummi ud med et mere stabilt underlag f.eks. kork.

Focus-stacking.

For at udnytte objektivets skarphed bedst muligt er det så som så med dybdeskarpheden.

Men ved et tilfælde hørte jeg om en landskabsfotograf, der benytter et særligt EDB-program, der gør det muligt at sammenkopiere flere billeder, hvor fokuspunkterne er forskelli-

ge (Focus-stacking) således, at han havde mulighed for at få både forgrund og baggrund skarp uden at blænde ned for objektivet og derved miste værdifuld skarphed. Lidt vandrings på nettet gav som resultat, at jeg fandt frem til programmet Helicon Focus: www.heliconsoft.com/heliconfocus.html, der kan prøves gratis i 30 dage. Licens for den billigste version et år koster pt. \$30, en ubegrænset licens koster \$115. Der findes en version Pro x64 til \$250 for en ubegrænset licens. Denne version skulle bedre kunne udnytte enveludstyret computerens RAM, hvilket nok vil være en fordel, da programmet er lidt tungt at danse

Figur 4. Fokuseringen sker ved at flytte objektet frem eller tilbage. Foto M. Hansen

Side 15

*

*

*

med, når man arbejder med de store billedfiler.

Fremgangsmåden er ret simpel. Man tager en række billeder af billen hvor fokus forskydes f.eks. fra dækvingerne til fødderne, så man måske med 6 – 8 billeder har alle områder af billen dækket ind. Billederne indlæses i programmet, som så samler dem og viser de skarpe dele af billederne. Der er forskellige indstillingsmuligheder i programmet, så man må forsøge sig frem til de indstillinger, der passer bedst til opgaverne.

Mit PC-udstyr er ikke helt up-to-date, og det medfører, at jeg ikke kan samle mere end 4-5 billeder i en proces. Så jeg må oftest bruge to ”omgange” for at få hele dyret med. Dvs. først samles 4 billeder af de øvre dele af billen dernæst samles 4 billeder af de nedre dele af billen. Til sidst samles disse to billeder til det færdige resultat.

Et ander program (freeware) er CombineZP:

www.hadleyweb.pwp.blueyonder.co.uk/

En tredje mulighed er PhotoAcute Studio 2.90 (\$ 119), der kan fås til

Windows XP, Vista og 7, Linux og Mac: www.photoacute.com/index.html

Flere løsninger kan ses på http://en.wikipedia.org/wiki/Focus_stacking

Andre links til forskellige emner:

www.gratisartikler.com og klik på kategorien ”Naturen, planter og dyr”, hvor en række meget erfarne naturfotografer har virkelig gode artikler.

www.beautifulbugs.com/beautifulbugs/howto.htm

giver en god og indgående introduktion, som hjælper godt på vej.

<http://azone.clubsnap.org/insectguide/page01.html>

med lidt fif om brug af blitzlys.

www.mplonsky.com/photo/article.htm

artiklen videregiver en lang række erfaringer og oplysninger, og er en god introduktion. Også for den erfarne fotograf er der noget at hente. www.myrmecos.net/insects/beetles.html har en række fine billeder.

www.danske-natur.dk/index.html

af Lars Andersen.

www.Biofoto.dk

Hjemmesiden viser billeder fra en lang række naturfotografer. Her er meget inspiration at hente.

<http://hilmer-koch.dk/video.php> med eksempler på fotografering i det fri

<http://krebsmicro.com> med særdeles seriøs teknik omkring mikrofotografering.

www.naturfotograf.com/

www.svampe.dk/svampeforum/

[viewtopic.php?f=15&t=59](http://www.viewtopic.php?f=15&t=59) med gode diskussionsindlæg.

Og mange, mange andre.

●
Side 16

*

*

*

*

Billesigte med sigtepose

Af
Jan Boe Runge

Jeg vil her delagtiggøre andre i et lille tips til forbedring af billesigten.

Hvem har ikke prøvet at stå ude på en lokalitet, hvor man er ved at sigte, har travet lidt rundt og så opdager at sigteposen har løsnet sig fra sigten og faldet af med hele indholdet spredt ud over hele ruten. Jeg har for at forhindre en sådan fiasko søgt at finde frem til den rette type snor til at spænde posen fast på sigten. Af den type snor jeg ellers har brugt er lige fra nylon til naturmaterialer, tykke som tynde, almindelig snor ja fak-

tisk alt der lader sig købe. Yderlig blev de forskellige snore bundet fast med et antal af knuder og sløjfer. Alt kunne løsne sig! Dog ikke når posen skulle afmonteres.

Og så - en dag da jeg var på indkøb i et af de store varehuse fandt jeg ved et tilfælde, på en reol med campingudstyr en pakke med teltbarduner. Det var lige sagen, disse barduner eller snore som jeg vil kalde dem, er næsten helt grønne selvlysende, og lader sig binde med en simpel løkke der ikke går op af sig selv og skulle uheldet være ude, at den alligevel bliver tabt, lader den sig nemt finde, - den er jo næsten selvlysende.

Der skal oplyses at pakken med teltbardunerne har jeg købt hos Bilka.

En pakke med teltbardunerne. Foto J. Boe Runge

Side 17

*

*

*

*

Etiketter til belægseksemplarer

Af
Palle Jørum, Jan Pedersen &
Jan Boe Runge

Vi har tidligere besluttet, at der skal fabrikeres en standardetiket til de dyr, der bliver belægseksemplarer for distriktsfund fra og med år 2000. Jan Pedersen påtog sig opgaven at udforme en passende etiket – se Heterocerus nr. 18 & 19. Efter at flere andre har givet deres besyv med, er der kommet flg. ud af overvejelserne:

De dyr, der ”udnævnes” til belægseksemplarer, forsynes i fremtiden med en etiket med flg. tekst:

Belæg NEJ 2000 -	Belæg F 2000 -	Belæg LFM 2000 -	Belæg NEZ 2000 -
---------------------	-------------------	---------------------	---------------------

- og så fremdeles for øvrige distrikter. Teksten kan selvfølgelig højrestilles, hvis man ønsker det.

De gamle håndskrevne lister

der danner baggrund for kataloget, er nu blevet digitaliseret. Jan Pedersen mangler blot at foretage den nødvendige kvalitetssikring, hvorefter listerne vil blive mailet til os. Herefter kan alle belægseksemplarer frem til 1996, da kataloget udkom, ligeledes få påsat en belægsetiket – fx:

Belæg SJ 1900 -	Belæg NWZ 1960 -
--------------------	---------------------

Teksten på etiketten

har været vendt og drejet, men den her er valgt bl.a. ud fra, at den skal kunne rummes på den klassiske etiket-standardstørrelse på 4 x 12 mm. Ønsker man en større etiket, kan man naturligvis vælge det.

Af hensyn til ensartetheden er det vigtigt, at vi holder os til præcis denne tekstudformning.

Farven på etiketterne

skal være grøn – nærmere bestemt forårsgrøn.

Man kan vælge

at få etiketter
tilsendt, hvor
man så selv i
hånden ind-
skriver distriktet,

eller man kan få mailet en skabelon, hvorudfra man så selv kan skrive sine etiketter. Ønsker man at benytte sig af et af disse tilbud, skal man kontakte Jan Pedersen, der vil sørge for det fornødne. På disse etiketter bliver skrifttypen Arial, skriftstørrelse 5.

Man kan også vælge i stedet selv at fremstille sine etiketter. I så fald er de eneste krav, at man holder sig til den valgte tekst – hverken mere eller mindre; at man bruger en minimum-skriftstørrelse på 5; og at man udskriver etiketterne på stift papir

Side 18

*

*

*

*

eller karton i den ovenfor anførte grønne farve. En egnet papirtype, der kan købes over hele landet, er af fabrikatet "Fashion", 120 g; egnet til udskrivning med såvel inkjet som laser; isomærket 9706 garanterer for den bedste holdbarhed. Kan købes hos "ZAP-in".

Fremover

skal vi altså være opmærksomme på, at de af vores dyr, der i fremtiden bliver belægseksemplarer, udstyres med denne særlige etiket. Og samtidig opfordres vi alle til at sætte belægsetiket på de dyr, der allerede er belægseksemplarer, men bare ikke er blevet forsynet med en etiket, der viser dette.

Hvad gør vi så her og nu?

Jan Pedersen har løbende ført lister over belægsfund fra og med 1996 for så vidt angår de sjældne "meldearter". Disse lister er medtaget som **appendix** til dette nummer af Heterocerus. Så de af dine dyr, der optræder på listerne, bør du altså forsyne med en belægsetiket.

Så snart Jan P. er færdig med at kvalitetssikre de gamle belægslisters og får dem udsendt, kan vi også etikettere disse ældre belægseksemplarer. Så har vi vel nok at lave for et stykke tid.

Men derefter skal belægseksemplarer ang. "ikke-melde-arterne" fra og med 1996 forsynes med etiketter.

Et eksempel på placering af belægsetiket. Foto P. Jorum.

Side 19

*

*

*

Hvordan dét skal håndteres, er der ikke taget stilling til i skrivende stund. Formentlig vil der blive tale om en on-line-indtastning, men herom senere. Indtil da må vi altså ikke bare udnævne nye fund til belægsfund.

Tidsperioder

For en ordens skyld repeterer vi lige, hvad de forskellige tidsperioder omfatter:

Før 1900: Fund frem til og med 31.12.1899.

1900 - : Fund fra og med 1.1.1900 til og med 31.12.1959.

1960 - : Fund fra og med 1.1.1960 til og med 31.12.1999.

2000 - : Fund fra og med 1.1.2000.

PS

Det er nok overflødigt at sige det – men vi gør det nu alligevel! Belægs-eksemplarer er klenodier og bør behandles derefter. Hvis du bytter eller forærer dyr væk, så sørg for, det ikke er belægs-eksemplarer, der forsvinder ud i det blå. Og hvis du af andre grunde ønsker at skille dig af med belægs-eksemplarer, så aflever dem til et af museerne. Klannere har det med at udvælge de mest værdifulde dyr i samlingen – så de går sikkert målrettet efter belægsdyr. Skulle du miste belægsdyr af denne eller andre årsager, så meddel det, så der kan ”udnævnes” et andet dyr som belæg.

Fra Heterocerus-redaktionen

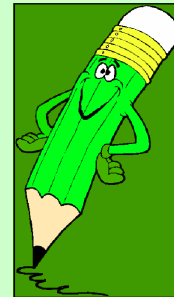
Alle læsere af HETEROCERUS opfordres til allerede nu at tænke på indlæg til det næste nummer.

Bemærk at HETEROCERUS er skrevet for dig for at du og vi øvrige billefolk har mulighed for at følge med i hvad der sker af spændende nyt indenfor den danske billeverden.

Redaktionen adresse:

Palle Jørum
Åløkken 11,
5250 Odense SV
Tlf.: 65 96 08 68

Jan Boe Runge
Sneglehatten 90,
5220 Odense SØ
Tlf.: 66 15 50 41

Ønsker du at sende en mail til en af ovennævnte personer kan du benytte Dansk Entomologisk Forenings hjemmeside, under Heterocerus at benytte den der værende mail:

<http://www.entoweb.dk/def/formmail.php>

*

*